ARSLAN, F.-İŞLER, İ. (2019). “Toplum, Siyaset ve Roman: “Yılan Hikâyesi” Romanında “Köylü”nün Umudu: Demokrat Parti”, Journal of Academic Value Studies, Vol: 5, Issue: 5; pp: 889-896 (ISSN: 2149-8598).

TOPLUM, SİYASET VE ROMAN: “YILAN HİKÂYESİ” ROMANINDA “KÖYLÜ”NÜN UMUDU: DEMOKRAT PARTİ*

Society, Politics and Novel: The Hope of “Peasants” in “Yılan Hikâyesi”: Democratic Party

Doç. Dr. Fatih ARSLAN

Fırat Üniversitesi İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
farslan@firat.edu.tr Elazığ/Türkiye

Öğr. Gör. İlker İŞLER

Şırnak Üniversitesi-Rektörlük-Türk Dili Bölümü Başkanlığı
ilkondrous_34@hotmail.com Şırnak / Türkiye

ÖZ

Anahtar Kelimeler

Toplumcu Gerçekçi Roman,
Siyaset, Samim Kocagöz,
Yılan Hikâyesi, Umut.

Keywords

Socialist Realistic Novel,
Politics, Samim Kocagöz,
Yılan Hikâyesi (Endless
Story), Hope.

Roman; yazarının sadece bir olay, durum üzerine yaşadığı duyguların ya da düşündüklerinin basit toplamının üzerinde bir edebi türdür. Özellikle toplumsal yaşamı etkileyen her şey, edebiyattaki karşılığını, çoğunlukla romanda bulmuştur. Bu bakımdan; Cumhuriyet sonrası Türk toplumsal ve siyasal yaşamının önemli kilometre taşlarından olan “Çok Partili Hayata Geçiş (1946)”, Türk romanındaki karşılığını, özellikle, Toplumcu Gerçekçi sanat anlayışını benimsemiş romancıların 1930-1960 dönemindeki eserlerinde görür. Bu çalışmanın amacı; Toplumcu Gerçekçi Türk romancılarından biri kabul edilen Samim Kocagöz’ün, “Yılan Hikâyesi” adlı romanında, Demokrat Parti’nin özellikle ilk yıllarında, Türk köylüsü için neden bir “umut” olarak görüldüğüne dair çözümlemeler ve değerlendirmeler yapmaktır.

ABSTRACT

Novel is a literary genre above the simple sum of the emotions or thoughts of the author about a particular situation. In particular, everything that affects social life finds a reciprocation in literature, mostly in the novel. From this perspective "Transition to Multi-Party System (1946)" as one of the most important milestones of Turkish social and political life after the establishment of the republic, finds its reciprocation in the Turkish novel, especially in the works of novelists who adopted the Socialist Realistic understanding of art in the period of 1930-1960. The aim of this study is to analyze and evaluate the reasons why Democratic Party was perceived as "hope" for and by Turkish peasants especially during the first years of the party within the framework of "Yılan Hikayesi" by Samim Kocagöz who is accepted as one of the socialist realist Turkish novelists.

1. GİRİŞ

İnsanın bir topluluk, toplum olarak yaşamaya başlaması; insanlık tarihinin yazılmasındaki ilk önemli eylemdir. Bu eylem elbette, insan doğasının toplum yaşamına gereksinim duyması bakımından sürekli güncel olan bir eylemdir.

*Bu çalışma JAVScongress tarafından Şırnak Üniversitesi’nde (Şırnak’ta) 2-4 Mayıs 2019’da düzenlenen “Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Kongresi”nde sunulan aynı adlı bildirinin genişletilmiş (makaleye çevrilmiş) halidir.

İnsan dışındaki canlı varlıkların yaşamlarına bakıldığında, toplu olarak bir arada bulunma veya toplu olarak hareket etme / yaşama unsurlarının önemli oldukları fark edilir. Örneğin aslan, kurt, sırtlan gibi hayvanların yaşayabilmeleri; bir takım çalışması biçiminde avlanmaya çıkmalarından geçer.

İnsanın toplu yaşam noktasında diğer canlılardan farkı; yine kendine özgü düşünce (akıl) unsurunu ve iletişim (dil) unsurunu “toplum” olurken kullanabilmesidir.

İnsanlar toplum halinde yaşamaya başladıklarından itibaren, bu toplum yaşamının yönetiminde çeşitli yönetim biçimlerini oluşturmuşlardır ve bunları “gereksinimleri karşılayamamaları / yaşanan çağın gerisinde kalmaya başlaması” gibi etkenler ve başka etkenlerden dolayı değiştirmek zorunda kalmışlardır. Mutlakiyet, Meşrutiyet, Cumhuriyet gibi yönetim biçimleri, toplumun / halkın bir “devlet” organizasyonu biçiminde yönetilmesinin bazı örnekleridir. Bu ve benzeri bütün yönetim biçimlerinde, TDK Türkçe Sözlük’te “Devlet işlerini düzenleme ve yürütme sanatıyla ilgili özel görüş veya anlayış” olarak tanımlanan “siyaset”in önemli rolleri vardır. İlgili yönetim biçimlerindeki yöneticilerin / yönetici grupların her biri; kendi “siyaset”lerini uygulayarak toplumu / devleti yönetmek isterler.

Bu bakımdan, insanın toplumsal yaşamındaki olayların / durumların en geniş biçimlerde yansıtılabildiği bir sanat olan edebiyat; özellikle roman türündeki eserler aracılığıyla, “siyasi” eylemlerin toplum üzerindeki etkilerini işleyen bir sanattır. Siyasetin bir romanda önemli bir tema olabilmesi, pek çok büyük romanda da okurların fark ettikleri bir gerçektir. 20. Yüzyıl’daki siyasal ve toplumsal gelişmelere bakıldığında, “siyaset” temasının Toplumcu Gerçekçi edebiyatta / romanda işlenmesi kaçınılmazdır. 1930-1960 Dönemi Toplumcu Gerçekçi Türk Romanına genel olarak bakıldığında, romancıların işlediği siyaset temasına damgasını vuran olay, Demokrat Parti’nin 1946’da kurulması ve Türkiye’de artık geri dönülemez bir biçimde “çok partili siyasi yaşam”ın başlamasıdır.

2. TOPLUMCU GERÇEKÇİ SANAT / EDEBİYAT KURAMI, TÜRK EDEBİYATINDA / ROMANINDA TOPLUMCU GERÇEKÇİLİK (1930-1960) VE “SİYASET”

Toplumcu Gerçekçi Sanat / Edebiyat Kuramı, Marksist ideolojinin savunduğu ilkelerin sanat ve edebiyat alanında nasıl karşılık bulabileceğine dair öneriler sunan ve bunları somutlaştıran bir sanat / edebiyat kuramıdır.

Bu sanat-edebiyat kuramının belki de en önemli özelliği ve özgünlüğü, aslında bir partinin / siyasi organizasyonun edebiyatı olmasıdır. Sovyetler Birliği’nde sanatçıları ve yazarları bir çatı altında toplayan Sovyet Yazarlar Birliği’nin 1934 yılındaki kongresinde, devletin resmi edebiyatı olarak kabul edilen Toplumcu Gerçekçilik; “Partizan Tutum, Yandaş Olmak, Sosyalist / Komünist İdeolojiyi Yaymak” gibi ilkeleri, edebiyatçılardan bunları beklemesiyle kendisini gösterir. Kapitalizmin egemen olduğu sınıflı toplum yapısının olumsuzluklarından kurtulmak, burjuva sınıfının yozlaştırdığı toplumu düzeltmek, emekçi / işçi sınıfının Komünist toplum hedefinde önder olması gibi hedefler; siyasetten sanata ortak hedeflerdir, beklentilerdir. Bolşeviklerin kendi algılarında olsun, genel bir algıda olsun, “Toplum yararına olma” konusu; aslında 19. Yüzyıl’dan beri Rus kültür dünyasında sıkça ele alınan konulardır. Dobrolyubov, Çernişevski gibi eleştirmenler, sanat / edebiyat üzerine düşünceleriyle Toplumcu Gerçekçiliğe ilham olurken; Gogol, Tolstoy, Gonçarov ve Dostoyevski gibi büyük realist Rus romancılar da eserlerinde Rus toplumunu anlatırlar. Gorki ise geçmişinden ve çağından aldığı deneyimleri “Toplumcu Gerçekçi” potaya katar. Ekim Devrimi’ni başarıyla gerçekleştirdikten sonra İç Savaşı da kazanan Bolşevikler, Gorki, Lunaçarski gibi sanatçıları / aydınları sadece kendi hallerine bırakmazlar. Sovyetler Birliği’nin tartışmasız, egemen siyasi partisi olan “Sovyetler Birliği Komünist Partisi (Bolşevik)”; Sovyet halklarının sosyalist / komünist bilincini daima yüksek tutmak için, sanattan ve edebiyattan çeşitli görevler bekler. “*Temelleri sosyalist bir ülkede, Sovyetler Birliği’de atılan Sosyalist Gerçekçilik*” (Acar, 2012: 117), sanatta / edebiyatta “*siyasal bir işlev ve eğitim üstlenilmesinin*” (Acar, 2012: 117) dünya sanat tarihindeki en özgün / somut karşılığıdır.

Toplumcu Gerçekçiliğin ilkeleri, 1928’den 1934’teki Sovyet Yazarlar Kongresi’ne kadar; Gorki, Lunaçarski ve Lunaçarski tarafından formüle edilir. Bu formülasyonda önemli olan nokta, Sovyet yöneticilerin, “emekçileri” Toplumcu Gerçekçi romanla” motive etmek istemeleridir. “*Jdanov, Gorki ve Lunaçarski tarafından formüle edilen, daha önce de tüm yazın gruplarının tasfiye edilmediği bir dönemde, 1928 yılında Merkez Komitesi’nin bir kararnamesinde yer alan “yazın’ın partinin çıkarları doğrultusunda hizmet etmesi” ilkesini Birinci Kongre geliştirip dizgeleştirir. Sanayileşme çabalarının desteklenmesinin, makineleşme hamlesinin yüceltilmesinin ve bu amaçla romancıların bizzat inşaat bölgelerine*

gönderilmesinin bizzat yazarlarca istenmesi" (Oktay, 2008: 119), Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin sanatçılar üzerindeki etkisinin önemli göstergelerindendir. Jdanov'un, Toplumcu Gerçekçiliğin ilkeleri olarak 5 madde halinde belirlediği görevlerin içinde en dikkat çeken, Stalin'in *"İnsan ruhlarının mühendisleri"* (Tunalı, 1979: 174) tanımlamasının altında yatan "güdümlülük"tür. Yine Tunalı'nın Jdanov'dan aktardığı *"Bizim yurdumuzda ise, edebiyat yapıtlarının başkahramanları, yeni yaşamın etkin kurucularıdır: İşçiler, işçi kadınlar, kamu için çalışan köylü erkekler ve kadınlar, parti görevlileri, iktisatçılar, mühendisler"* (Tunalı, 1979: 175) arasında "Sovyetler Birliği Komünist Partisi görevlileri"nin bulunması, Toplumcu Gerçekçiliğin siyasetle ilgisini gösteren ipuçlarından biridir. Çünkü Toplumcu Gerçekçiliğin "gerçek" hakkındaki değerlendirmesinde, *"Gerçekliği" (Parti siyasetince tanımlanan) "devrimci gelişimi içinde anlatmak"* (Bonamour, 2006: 109) ön plandadır. Edebiyat / sanat eserinin her unsurunun, her yararının *"parti hizmetine angaje edilmesi"* (Bonamour, 2006: 109) Sovyet siyasetinin sanat ve edebiyatla güçlü ilişkisini ortaya koyar. Bu durum özellikle, Stalin'in ölümüne kadar, çok katı / keskin biçimde devam etmiştir.

Türk edebiyatında Toplumcu Gerçekçiliğin görülmeye başlanması ve bu sanat kuramının Türkiye özelinden siyasetle ilişkisine bakıldığında, elbette farklı durumlar görülecektir. Toplumcu Gerçekçiliğin Türk edebiyatındaki gelişimi, Sovyetler Birliği'ndeki gibi "bir sosyalist / komünist parti edebiyatı olmak" biçiminde gerçekleşmemiştir. Türkiye'nin kendine özgü siyasi ve toplumsal yapısında, edebiyatta da kendisine düşen payı alırken; Toplumcu Gerçekçi Türk Edebiyatı, kendi pozisyonunu belirlemiştir.

Türk edebiyatında Toplumcu Gerçekçiliğin gelişiminde; öncelikle, sosyalist / komünist ideolojiyi benimseyen Nazım Hikmet'ten söz etmek gerekir. Türk edebiyatının ve şiirinin 20. Yüzyılına damgasını vuran Hikmet; Moskova'da kalırken Mayakovski, Klebnikov, Lermantov gibi döneminin ünlü Rus şairlerini ve eserlerini derinlemesine inceleyerek onları içselleştirmiştir. O; *"Türk şiirinde o zamana kadar denenmeyen görsel, sessel ve karmaşık biçimli teknikleri kullanarak somut ve nesnel bir şiir anlayışıyla karşımıza çıkar. Aynı zamanda şiirini o güne kadar görülmemiş bir düzeyde Marksist ideolojinin emrine verir"* (Korkmaz-Özcan, 2005: 252). Nazım Hikmet, Türk şiirinde bir devrimcidir. Özellikle *"Materyalist ve Marksist dünya görüşünün şekillendirdiği Makinalaşmak şiiri, klasik cümle düzenini alt üst etmesiyle yenidir. (...) Nazım Hikmet, şiirleriyle hem geçmiş yaşantımıza hem de geçmiş sanatımıza bir sorgulama getirir. Bunun için onun şiiri yeni bir düşüncenin ve sanat anlayışının ürünüdür"* (Korkmaz-Özcan, 2005: 254). Nazım Hikmet; Sadri Ertem, Orhan Kemal, Kemal Tahir gibi önemli Toplumcu Gerçekçi romancıları da oldukça etkilemiştir. Nazım Hikmet'in dışında, *Kadro* dergisi ve *Yeni Edebiyat* dergisi de Toplumcu Gerçekçiliğin Türk edebiyatındaki gelişimine katkıda bulunmuşlardır.

Toplumcu Gerçekçilik; Türk Edebiyatında kendini en güçlü biçimde, roman türünde göstermiştir, en önemli ürünleri roman türünde vermiştir. *"Türk edebiyatında toplumcu gerçekçilik yüzünü göstermeye başladığı 1925-1940 yıllarından 1980'li yıllara kadar, özellikle roman alanında varlığını güçlü bir şekilde sürdürmüştür"* (Çelik, 2007: 256). Bu durumun ortaya çıkışı, Türk romancılığındaki "toplumsallığın / toplumsal konuların" ağırlığının adeta bir "gelenek" gibi güçlü bir varlığının bulunmasıyla birlikte değerlendirildiğinde daha iyi anlaşılır. Bu bakımdan, 1930-1960 Toplumcu Gerçekçi Türk Romanı, Cumhuriyet Edebiyatında başlı başına bir konu / parça olur.

Toplumcu Gerçekçi Türk Romanının 1930-1960 Dönemi; Türk toplumunun İstanbul ve Anadolu merkezlerinden romanlarının yazıldığı bir dönemdir. *"İşçilerin dünyası, köydeki yaşama tarzı, hatta köylülerin ve Anadolu insanının konuşma özellikleri bütün çıplaklığıyla romana taşınmıştır"* (Çelik, 2007: 256). Ancak burada asıl dikkat edilmesi gereken nokta; Türkiye Tarihi'nde 19. Yüzyılın sonunda görülen toplumsal ve siyasi çalkantıların 20. Yüzyılda artarak devam etmesi ve Toplumcu Gerçekçi Türk Romanında "toplumsal sorunlar"ın ağırlıkla işlenmesini adeta zorunlu kılmasıdır. Bu durum, Türk romanında yeni bir dönemin başlangıcı olarak görülebilir. Türk romanının bundan sonraki merkez teması, artık sadece "Batılılaşma" değildir. *"Gerçekte değişiklik 1937'de basılan Kuyucaklı Yusuf ile başlar diyebiliriz, ama romanımıza ancak 1950'lerde ve 1960'larda Orhan Kemal, Yaşar Kemal, Samim Kocagöz, Kemal Bilbaşar ve Fakir Baykurt gibi yazarlarla basar damgasını"* (Moran, 2014: 8).

Berna Moran'ın burada ismini söylediği romancıları olan Samim Kocagöz; romanlarında, *"Türkiye'deki toplumsal, ekonomik ve siyasal oluşum ve değişimleri ele almıştır"* (Gündüz, 2007: 319). "1930-1960 Toplumcu Gerçekçi Türk Romanı"na pek çok romancının katkısı vardır. Ancak bunların içinde özellikle Reşat Enis Aygen, Cevdet Kudret Solok, Samim Kocagöz, Faik Baysal, Orhan Kemal, Kemal Tahir, Yaşar Kemal, M. Sunullah Arısoy, Fakir Baykurt vb. yazarlar; "siyaset / partililik" temasını

“Demokrat Parti”nin kuruluşu / iktidar yılları ve bunların topluma etkisi bakımından dikkat çekici biçimde işlemişlerdir. Toplumsal sorunların merkezde olduğu bu dönem romanlarında “siyaset / particilik”, toplumsal sorunlarla hep iç içedir.

3. DEMOKRAT PARTİ DOĞARKEN: “AĞA” İLE DEVLET ARASINDA SIKIŞMIŞ KÖYLÜ

Samim Kocagöz’ün *Yılan Hikâyesi* (1954) romanı, Demokrat Parti’nin kuruluşuyla Türkiye’deki toplumsal ve siyasi yaşamın yeni bir döneme başlamasını ele alır. Roman, 1940’lı yılların ilk döneminde başlar. İkinci Dünya Savaşı’nın şiddetli günleri yaşanırken, erkeklerin çoğu askere alınmıştır. Romanın başkarakteri İsmail de o günlerde askerdir. *“Recep, bir vakit kapanının boş olduğunu unuttu: ‘Şu benim oğlan hele bir askerden gelse...” diye düşünmeye koyuldu. (...) Doğrusu bu işi kimse de bilemezdi. Memlekette harp darp yoktu amma, Almanya’nın dünyaya kafa tuttuğunu kasabada herkes söylüyor, kahvelerdeki radyolar bangır bangır bağırıyordu”* (Kocagöz, 1954: 8).

İkinci Dünya Savaşı’nın olduğu yıllarda, Türkiye’de tek parti iktidarı / Cumhuriyet Halk Partisi iktidarı yönetimdedir. 1923’ten itibaren devam eden bu yönetim, Cumhuriyet devrimlerinin topluma yayılmasında birincil rolü üstlenir. Modern üretim, sanayi, hukuk, devlet yönetimi gibi toplumsal unsurlarda “muasır”, yani “Batı” uygarlığıyla eşit seviyeye gelinmesi hedeflenir. Ancak toplum gerçekleri, Anadolu’nun / köylünün gerçekleri, teoriden pratiğe geçişin hemen ve kolayca olamayacağını göstermiştir. Kurtuluş Savaşı, sınıf farklılıklarının bir kenara bırakılmasıyla kazanılmış bir savaştır. Ancak Batı modeli bir toplum / devlet de burjuva olmazsa olmazdır. *“Batı modeli sınıflı bir toplumdur ve ekonomik gücünü zengin burjuva sınıfından alıyordu”* (Moran, 2014: 9). Çağdaş ve eşitlikçi bir yönetimi sağlanmak istenirken, belirginleşen “sınıf farklılaşması”, köylü aleyhine gelişmiştir. *“1923-1950 arası, sınıf farklılaşmasının gittikçe ağırlaştığı ve köylünün gitgide yoksullaştığı yıllar olmuştur”* (Moran, 2014: 11).

Bu romandaki köylüler, Cumhuriyet’in kurulduğu yıllardan beri, “Dalyancı Ağa”nın “tapusunu aldığı” göl yüzünden tarlaları zarar gördüğü yoksul düşerler ve mahkeme kapılarını aşındırırlar. Ancak karşılarında güçlü / zengin bir “Dalyancı Ağa” ve ona destek veren “devlet” vardır. *“Bunca yıldır, şu gölden bize bir küçük balık tutturmadılar. Bu da mı Allah’ın afatı? Bizim bu tarla, balık meselesi, bir arada. Hepsi dalyancı ağanın başı altında. Herifte para kuvvetli, arka kuvvetli. Dalyanına balık gelsin diye, gölün taşkınla dolması lazım. (...) Göl şiştikçe şişiyor. Al sana belayı... Hem tarlanın vergisini cayır cayır ver hem de tarlan suyun altında yatsın. Aşağılık, namussuz herif... Bunca ibadullahın ekmeğini elinden aldı. Neymiş, elinde koskoca Allah’ın gölünün, denizinin tapusu varmış. Ankara’dan ferman çıkartmış... Bu kadar milletin ekmeğini düşünmeden ona ferman verenlere yuf olsun be!... (...) Üstelik devlet de herifle birlikte”* (Kocagöz, 1954: 16).

Romanın zaman unsuruna dikkat edildiğinde, Dalyancı Ağa’nın CHP yönetiminden destek aldığı görülür. CHP’nin; yönetimini güçlendirmek için “eşrafla, burjuvayla tam ittifakı”na örnek olan bu durum, “Milletin efendisi” sayılan köylüyü, çoğunluk vatandaşı zora sokar. Köylü, Cumhuriyet’in ilk çeyreğindeki ekonomik / siyasal ve toplumsal gelişmelerden “olumsuz” anlamda en çok etkilenen kesimdir. *“Uygulanan politikaların büyük bölümünün köylülerin sırtına yüklenişi”* (Kahraman, 2012: 162), köylünün sürekli sorunlarla boğuşmasına sebep olur. *“1923-1945 arasında köylü her toplumsal dönüşümde öncelikle ‘kullanılan’ toplum kesimi olmuştur. Bu söylediğimizin önemli bir kanıtı, 1929 dünya ekonomik buhranının ertesinde de köylünün diğer toplum kesimlerine oranla çok daha ağır biçimde ezilmesidir”* (Kahraman, 2012: 162).

Demokrat Parti’nin kurulacağına dair ilk işaretler, kasaba ve şehir merkezlerindeki “muhalif beyler”in harekete geçmeye başladıklarının duyulurken, köylü bu söylentilere önce itibar etmez. Çünkü CHP tek güçtür. *“Tevatür var, şehirlerde, kasabalarda, birtakım beyler, ağalar ayaklanmışlar. Hükümet işleri yürütemez oldu gayri, bir çaresine bakalım... Derlermiş...”* Recep, istemeye istemeye güldü: *“Onların da bize benzer dertleri var demek. Ama dipsiz iş. Dağ gibi devletin kılı bilem kıpramaz.”* “E... Belli olmaz komşu... Dert dert üstüne binerse, dertler ağır gelir. Millet bir kere bıçak kemiğe dayandı demeye...” (...) *“Devleti idare eden Halk Partisiymiş.”* “Orası öyle.” “Onlara, yeterin gayri... deyeceklermiş.” “Allah Allah! Söz geçiremezler.” (Kocagöz, 1954: 17-18).

Devletin / CHP’nin tek güç olması ve “Dalyancı Ağa”nın yanında olması, köylünün daha iyi bir yaşam umudunu söndürmüştür. Bu yüzden, yeni bir partinin kendilerine yardım edeceğine hemen inanmazlar.

"Bu işleri, kimsenin düzeltereği yok. Devlet, kanun nizam var, dalyancı ağanın elinde tapusu var. Gölün imtiyazı var mı deyior. Bizi mahkeme kaplarından mı kovuyor; biz de anlatmalıyız ki, bu köy halkının hakkı kanun nizamdan öteye geçer. Yürek meselesidir. Yüreği olan bir devlet varsa başımızda, elini vicdanına kor, bre bu fakir fukara haklı der" (Kocagöz, 1954: 18). Hükümetin sadece zengin vatandaşlara yardımcı olduğu düşüncesi, köylünün kendisine ve devlete olan güvenini sarsar. Kanunlar, sadece güçlülere yardım eder gözükür. Köylü, kendisinin "işlevsiz bir yurttaş" olduğunun farkındadır. *"Türkiye'de 1950'ye kadar devam eden dönemde yönetim halkın iradesine dayalı kabul edilmiştir, ancak halk siyasal bir varlık bir varlık haline getirilmemiştir. Bu kısıtlamayı bir yurttaşlık bir yurttaşlık sorunu olarak görmek de kabildir. Yurttaş Cumhuriyet döneminde iradesi olan, varlığı kabul edilen, fakat işlevsiz bir olgudur"* (Kahraman, 2012: 161). Elbette bu olumsuz durum, köylünün ilk kez karşılaştığı bir durum olmamıştır. Osmanlı döneminde de "yurttaş"ın sadece adı vardır. Yöneticiler ayrı bir dünyada, yönetilenler ayrı bir dünyada yaşarlar. *"Hanedanın iç dinamikleri ile diğer toplum katmanlarının yaşam şekilleri arasında neredeyse hiç benzerliğin"* (Arslan, 2012: 5) olmayışı, adeta bir hayalet gibi, Cumhuriyet döneminde de görülür. İkisi arasındaki benzerlik, yönetici sınıfın toplum katmanlarıyla / köylüyle arasında bir uçurum açmasıdır.

4. DEMOKRAT PARTİ-UMUT ve GERÇEK: KÖYLÜ "VATANDAŞ"IN İYİ YAŞAMA KAVUŞMA ARZUSUNUN İLK SOMUT KARŞILIKLARI

Köylülerin Dalyancı Ağa'dan ve onun yardımcısı "Muhtar"dan sürekli eziyet görmeleri, kendi kötü durumlarının pek düzelmeyeceğini düşünmelerine sebep olur. Tam da bu dönemde, Demokrat Parti'nin kurulacağı haberleri yayılır. Muhtarın CHP'li olduğunu bilen köylü; onun kişiliği ve çıkarıcılığı merkezinden, Ağa'ya ve hükümete olumsuz bakışlarını, bu yeni partinin taraftarı olarak siyasi bir boyuta taşımayı düşünür. *"Halkçılar da kim oluyor?" "Eşeklik etme..." diye, Osman çıkıştı. "Muhtarın taraftarı. Millet, birbirinin yüzüne baktı kaldı. Herkes kendisini yokladı: Kimse muhtarın tarafından değildi. Köyün içinde muhtar efendinin taraftarı olanlar, damgalı eşekler gibi dolaşırlardı. (...) "E... Biz hangi yakadan oluyoruz şimdi?" (...) "Demokrat firkadan yana oluyoruz." Gözler fal taşı gibi açıldı. Kimse bir şeycik anlamamıştı. Kahveci girişti: "Kasaba, için için kaynıyor. (...) Halk Partisinden istifa eden edene. (...) Bir de duydum ki, bizim Mustafa Bey, Halk Partisinden istifayı basmış. Hani Halkçıların içinde namusuna güvendiğim adamlardan biridir"* (Kocagöz, 1954: 44).

Köylünün sevdiği adamların Demokrat Parti'ye geçmeleri, köylünün bu yeni partiye teveccühünün başlangıcıdır. Kahveci Osman; *"Millet, sizin anlayacağınız biz, kimi istersek, hükümet de devlet de onun eline geçecek"* (Kocagöz, 1954: 45) sözünün yanı sıra, Demokrat Parti'yi kuracak kişilerin duyurulması, köylüyü heyecanlandırır. *"Celal Bey var arkamızda. Dağlar gibi dayanır." (...) "Ulan lavur luvur etmen be... Celal Bey başvekillik etmiş kişidir." (...) Fevzi Paşa'ya ne dersiniz?" (...) "Bak ona diyeceğimiz yok." "Namuslu, haysiyetli, kavi adamdır.""* (Kocagöz, 1954: 47). Celal Bayar, Fevzi Çakmak gibi önemli devlet adamlarının Demokrat Parti'de "siyaset" yapacak olmaları; köylüde, Demokrat Parti'nin de güçlü bir parti olacağının ilk algılarını yaratır.

Demokrat Parti ülkenin tümünde teşkilatlanırken; romanın başkarakteri İsmail de bu teşkilatlanmanın parçası olacaktır. Askerliği bittiğinde "çağdaş dünya"yı anlamaya başlayan ve toplum sorunları üzerinde daha ayrıntılı düşünmeye başlayan İsmail; köyünün makûs talihinin değişebileceğine inanır. *"Bu işi düzeltereğiz." (...) "Bu iş için Allah'la değil, kullarla kontrat yapacağız." (...) "Daha köye gelmeden kasabadan geçerken Mustafa Bey'le konuştum. Sonra bizim Kahveci Osman'la epey düşündük. Kasabada Demokratlar kurulmuşlar gayri. Mustafa Bey, sonra Sahir Bey, kasabadan haber salmışlar, köyde parti ocağının kurulması için Osman'la bana güveniyorlarmış. (...) Gidip beylerle bir konuşacağım. Osman'la böyle karar verdik. Demokrat Parti, bizim işlere mukayyet olacak. Söz veriyorlar..." (...) "Demokratlar, bütün bizim işleri yoluna koyacaklarına söz veriyorlar. Yemin billah ettiler. Ben, gazete okurum. Memlekette olup bitenleri bir bir biliyorum.""* (Kocagöz, 1954: 68-69). Köylü, kendi makûs talihinin değişmesinde Demokrat Parti'nin kilit rol üstleneceğine inanmaya başlamıştır.

İsmail, kasabaya gidip Demokrat Parti yetkilileriyle konuştuktan sonra; parti programını anlatmak için köylülerle toplantı yapar. Hükümeti, millet işlerini yürüten bir kamyonu benzeten İsmail; kamyonun motoru bozulduğunda ve motorun tamirinin imkânsız olması halinde, onu değiştirmek gerektiğini söyler. Bu somut örnek, köylüde bir "demokrasi" bilincini oluşturmaya başlar.

“Hep birlik olursak, hesap sormak kolaylaşır. Önce hep birlik olmak gerek...” (...) “Demokrasinin ne demek olduğunu biliyor musunuz arkadaşlar?..” Diye, İsmail devam etti, “Hak demek, hürriyet demek. Size kasabadan getirdiğim birtakım kâğıtları okuyacağım. Bunlar, partimizin programıdır. Herkes memlekette istediği gibi düşünmekte serbesttir. (...) Osman da söylemiş, bu işi ireylen halledeceğiz. Bundan sonra muhtarı muhtaryapmamak elimizde. “İslah kabul etmeyen motoru, sonra da ıslah kabul etmeyen tekerlek lastiklerini toptan değiştirmek lazım. Dahası var, lazım gelirse, yükümüzü rahat taşımak için istersek, kamyonu toptan değiştiririz...” İsmail’in bu sözleri üzerine kahvenin içinde bir gürültüdür koptu. Her kafadan bir ses çıkıyordu. Sevinç, heyecan taşı taşı, geldi, İsmail’i sardı” (Kocagöz, 1954: 97-98-99-100-101). Demokrat Parti’nin kuruluşu, ülke için gerçekten bir “demokrasi”nin görülmesi için büyük bir fırsattır. CHP’den başka bir partiyi yönetimde göremeyen köylü, artık benimsediği bir partiyi iktidar yapma olanağını yakalayacaktır. “Önce biz, köyde partiyi kurup bir baş seçeceğiz. Herkesin dilediğini bu baş, kasabadaki parti büyüklerine iletcek. Oranın başı, vilayete, vilayet de Ankara’ya bağlanacak. Böylece, bütün milletçe ağız birliği edince de istediğimizi seçimlerde mebus çıkaracağız. Reisisumhur bile, bizim istediğimiz adam olacak. E... Bizim derdimize elbette başımıza geçirdiğimiz adamlar bakar. Bakmazlarsa, çekiveririz onların da kuyruğunu...” (Kocagöz, 1954: 101).

İsmail, Demokrat Parti yetkililerinin köye geleceklerini söylediğinde, köylü şaşırır. Köye sadece “asker, tahsildar” vb. geldiğini gören köylü; artık önemli vatandaşlardan olduğunu anlayacaktır. “Benim aklım, hiç kesmiyor. Şimdiye kadar köyün içinde devlet yakasından olsun, hükümet yakasından olsun, parti yakasından olsun, hiç kimseyi görmedik. Ağaların, beylerin bu köye uğradığı görülmemiştir.” “Bu sefer bizimkiler gelecekler...” Dedi İsmail. “Buraya ha?... Bu köye?” (...) “Ne zannettiniz be yahu. Bundan sonra mebus olup Meclise girmek isteyen ağalar, beyler, ta ayağımıza kadar gelip yalvar yakar olacaklar. Bizim dertlerimizi, isteklerimizi yapacaklarına yemin billah edecekler. Ondan sonra, biz onları seçeceğiz. O da akıllarını beğenirse” (...) “Bundan sonra mebus olmak isteyen beyler, ağalar, gelip elimizi öpsünler. Vay anam vay... Ben ne adammışım da haberim yokmuş be...” (Kocagöz, 1954: 102-103).

Demokrat Parti’nin köylünün teveccühünü kazanmasında, onun sorunlarıyla gerçekten ilgilenmesi ve sorunları gücünün yettiğince çözmesinin (daha iktidar olmadan) payı da vardır. Köyde CHP’nin sembolü olan Muhtar, kızı sevdiğine kaçınca, ortalığı ayaklandırır. Demokrat Parti’yi tutan köylüler, durumu kasabadaki DP yetkililerine anlatırlar. DP yetkilileri, kızın sevdiği adamla evlenmesine ve kaçırma işinde suçlananların beraat etmesine vesile olurlar. “Köylü, daha doğrusu Demokratlar, bu meseleyi, kendi zaferleri ile bitmiş sayıyorlardı. Artık yalnız olmadıklarını bu iş, ispat etmişti: Bütün kasabanın ileri gelen demokrat beyleri, ağaları, köylünün bu derdine candan koşmuşlardı. Kasabanın Demokrat Parti idare heyetinden Avukat Fuat Bey, ateş kesilmiş, üç gün içinde İsmail’i, Recep’i, Balıkçı Kamil’i Yusuf’u ve Ömer’in babası Galip’i tahliye ettirmişti” (Kocagöz, 1954: 121).

Demokrat Parti’nin köylünün her sorununa çare arayacağının somut örneği olan bu örnek, parti yetkililerinin köye “gerçekten” gelmesiyle daha da pekişir. “Köylü, elini kavuşturup, beylerin attan inmesini bekledi. (...) İsmail, kalabalığa doğru, “Bilirsiniz Sahir Bey. Kasabamızın Demokrat Parti Başkanı!” Diye seslendi. Kalabalıktan bir “Hoş geldin bey!...” Gürültüsü koptu” (Kocagöz, 1954: 131). Demokrat Partililer köylüye, onun, isterse iktidarı değiştirebilecek kadar güçlü olduğunu söylerler. “Fakat unutmayınız ki arkadaşlarım, iktidarı siz isterseniz Demokrat Partiye kazandıracaksınız. Siz, kime rey verirsiniz, devlet işi onun eline geçecektir. Değil mi ki, siz vatandaşlarımız Demokrat Parti ile berabersiniz, seçimleri kazanmamamız için sebep yok. Devlet ve hükümet, sizindir, milletindir!..” Halk coştı” (Kocagöz, 1954: 141).

Demokrat Parti yetkilileri, köylünün çok büyük bir sorunu olan “göl” sorununu kanun / hukuk çerçevesinde çözeceklerine dair söz verirler. “Anayasamız der ki, -Başkan çantasından bir kitap çıkardı, göstererek- sahillere, nehirler, göller, bütün vatandaşların malıdır. Kanun böyle olunca, hiçbir kimse, bir gölü inhisarı altına alamaz. Hele tapusunu çıkartmak imkânsızdır. Demokrat Partimiz iktidara geçer geçmez, bu iş için Meclis’ten tahkikat isteyecektir. Arkadaşlar, köyünüzün, bütün bu civar köylerin bu büyük meselesine Demokrat Parti, şimdiden el koymuştur. İş muazzamdır” (Kocagöz, 1954: 143-144). Bu sözler, köylünün iyi bir yaşam sürmek umudunu arttırır.

1946’da “Genel Seçim” kararı alınması, henüz yeni bir parti olan Demokrat Parti’nin hazırlıksız yakalanmasına sebep olur. Demokrat Partili köylüler, partilerinin en azından köyde birinci olması için canla başla çalışırlar. Seçim sonucunda CHP ülkede birinci olur, köydeyse DP birinci olur. Köylüler, CHP’nin ülkede birinci olması yüzünden hayal kırıklığı yaşarlar. İsmail, onlara tekrar güven aşılamak

ister. “ “Bir milletin...” Dedi, İsmail, “bir milletin siyasi hayatında dört yıl hiçtir. Tam dört yıl daha bekleyeceğiz. Ta yeni seçimlere kadar. Bu iş çocuk oyuncağı değil. Memleketin kaderi, kısmeti var ortalıkta. Anladınız mı?...” (Kocagöz, 1954: 203).

Yaşlı köylüler, göl taşkınlarından kurtulmak için bir dört yıl daha beklenemeyeceğine inanırlar. DP’nin köy başkanı İsmail, ağanın bentlerinin yıkılmasına önderlik eder. “ “Mademki bu milletin önüne geçtim. Onların vebalini boynuma aldım. Ne isterlerse yapacağım. Onların vebali, benim vebalim”” (Kocagöz, 1954: 207). O, bu işin kanunsuz olduğunu bile bile bunu yapar. Çünkü Demokrat Parti’nin 1950 seçimlerini kazanacağından ve köylünün sorunlarını çözeceğinden emindir. “ “Sular, deryalar gibi nehre, dalyana yürüyor. Tarlalarımız kurtuldu. Mahpusluğa gelince, itlik uğursuzluk etmedik. Haram mala göz dikmedik. Namusumuzla yatar yatar çıkarız. Yarınların tekrar yapılması, yıl işi. O zamana dek partimiz elbette bu işin kanun yoluyla bir çaresine bakar”” (Kocagöz, 1954: 211-212). Hakkını arayan köylünün sembolü olan İsmail, Demokrat Parti’ye güvenmeye devam eder.

5. SONUÇ

Umut, insanın yaşama tutunmasındaki en önemli duygudur. Ayrıca, insanı hem bireysel hem toplumsal anlamda en çok zorlayan olumsuzluklardan olan yoksulluk ve adaletsizlik karşısında da bir direnç unsurudur.

Türk köylüsü, Osmanlı döneminden Cumhuriyet’e, “toplum”u oluşturan başat parçadır. O, bütün toplumsal değişimlerin / dönüşümlerin en büyük etkilerini yaşayan yurttaştır. İstenildiğinde en kolay ulaşılabilen yurttaştır, istenildiğinde kolayca görmezden gelinen yurttaştır. Türk toplumun edebiyattaki en büyük aynası olan roman, Türk köylüsünün sayısız görüntüsünü yine Türk toplumuna, okuruna yansıtır. Yazdığı romanlarında, Türkiye’nin 20. Yüzyıl’ına damgasını vuran önemli toplumsal olayların ve siyasi gelişmelerin toplum üzerindeki etkilerine dikkat çeken Samim Kocagöz; Demokrat Parti’nin kuruluşunun köylü vatandaşta / Anadolu insanında yarattığı etkiyi, *Yılan Hikâyesi* romanında işler. *Yılan Hikâyesi*; çok partili hayatın gerçek anlamda başlayışının Türk köylüsünde yarattığı etkilere ışık tutar. Bu ışık tutuşta beliren en önemli görüntüler, umuda dair görüntülerdir.

Demokrat Parti’nin 1946’da kurulması, Türkiye’de demokrasinin gerçek anlamda görülmesinin kilometre taşıdır. Demokrat Parti bu romandaki görüntüsüyle; Cumhuriyet Halk Partisi’yle özdeşleşen tek parti iktidarının göz ardı ettiği, sesini duymazdan geldiği toplum kesimlerine doğrudan ulaşarak, hem kendi sesini hem de bu kesimlerin sesin duyurur. Haksızlıklar ve yoksullukla boğuşan köylünün de bunlardan kurtulabilmek adına başvurduğu adres, yaşattığı umut, Demokrat Parti olur.

Her zorluğa rağmen, dünyadaki ve Türkiye’deki toplumsal ve siyasi gelişmelerden haberdar olan köylü, bunları kendi değerlendirmesinden -bir şekilde geçirerek- kendi pozisyonunu alır. Demokrat Parti yöneticilerinin sadece konuşmaktan ziyade “eylem”de de bulunması, köylüye yardımcı olabileceğini somut olarak göstermesi, köylünün bu partiye teveccüh duymasını sağlar.

Köylü, Demokrat Parti’nin yapmaya başladıklarıyla kendisinin önemli bir yurttaş olduğunu hisseder. Romanın başkarakteri İsmail’in; köylüsü uğruna hapse düşmesi, ancak umudunu kaybetmeyişi, onun Demokrat Parti’ye olan güveninin ve umudunun göstergesidir. Köylünün umudunu ve beklentisini karşılamaya dair işler yapan Demokrat Parti, bunun karşılığını “1950 Genel Seçimleri”ni kazanmak ve iktidar olmakla alacaktır.

KAYNAKÇA

- Acar, Adnan (2012). *Estetik – Marksçı Estetik Toplumsal Gerçekçilik*, Doruk Yayımcılık, İstanbul
- Arslan, Fatih (2012). *Boş Zaman Figürleri – Erken Dönem Türk Romanında Nesne-Tüketim İlişkileri*, Sinemis Yayınları (Sinemis Yayın Grup), Ankara
- Bonamour, Jean (2006). *Rus Edebiyatı*, (Çev: İsmail Yerguz), Dost Kitabevi Yayınları, Ankara
- Çelik, Yakup, (2007). “Cumhuriyet Dönemi: Roman 1920-1960” (Ed. Talat Sait Halman, Osman Horata, Yakup Çelik, Nurettin Demir, Ramazan Korkmaz, M. Öcal Oğuz), *Türk Edebiyatı Tarihi-4*, ss. 219-278, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul

- Gündüz, Osman (2007). *“Cumhuriyet Dönemi: Roman 1960 Sonrası”* (Ed. Talat Sait Halman, Osman Horata, Yakup Çelik, Nurettin Demir, Ramazan Korkmaz, M. Öcal Oğuz), *Türk Edebiyatı Tarihi-4*, ss. 279-382, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul
- Kahraman, Hasan Bülent (2012). *Türk Siyasetinin Yapısal Analizi-II 1920-1960*, Agora Kitaplığı, İstanbul
- Kocagöz, Samim (1954). *Yılan Hikâyesi*, Yeditepe Yayınları, İstanbul
- Korkmaz, Ramazan-Özcan, Tarık (2005). *“Cumhuriyet Dönemi Türk Şiiri”*, (Ed. Ramazan Korkmaz) *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı*, ss. 223-319, Grafiker Yayınları, Ankara
- Moran, Berna (2014), *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 2*, İletişim Yayınları, İstanbul
- Oktay, Ahmet (2008). *Toplumcu Gerçekçiliğin Kaynakları*, İthaki Yayınları, İstanbul
- Tunalı, İsmail (1979), *Marksist Estetik*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul
- Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2005